

UDC 378

Brzezińska R.

DOŚWIADCZENIA EDUKACYJNE SENIORÓW W NARRACJACH BIOGRAFICZNYCH SŁUCHACZY KUJAWSKO-DOBRYŃSKIEGO UNIwersYTETU TRZECIEGO WIEKU WE WŁOCŁAWKU

Uczenie się jako styl życia staje się ważną ideą dla niektórych seniorów, którzy decydują się na poszukiwanie kolejnych „miejsc” edukacji. Część z nich odnajduje się w szeregach Uniwersytetu Trzeciego Wieku, który stanowi jedną z pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego. W artykule przedstawiono rolę jaką pełni Kujawsko – Dobrzyński Uniwersytet Trzeciego Wieku we Włocławku na rzecz kształcenia ustawicznego, w aspekcie efektów edukacji dostrzeganych przez jego słuchaczy. Do badań wykorzystano metodę biograficzną, a jej główną formę stanowiły pisemne wypowiedzi słuchaczy UTW, przygotowane pod hasłem: „Kartka z pamiętnika. Nigdy nie jest za późno na edukację”.

Słowa kluczowe: edukacja seniorów, Uniwersytet Trzeciego Wieku, kształcenie ustawiczne

*Ludzie nie dlatego przestają działać, bo się starzeją,
lecz starzeją się, bo przestają działać”*

(motto Kujawsko-Dobrzyńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku)

1. Wprowadzenie

Zakończenie pracy, która stanowi główną rolę i wartość w życiu człowieka, wydaje się być jednym z najtrudniejszych życiowych zadań, któremu musi sprostać dorosły człowiek. Adaptacja do emerytury wiąże się z koniecznością radzenia sobie z jej negatywnymi wyznacznikami, gdyż okres ten jest czasem wielu zmian w aspekcie psychologicznym, społecznym, biologicznym, materialnym. Dla wielu osób stanowi moment przełomowy w życiu, ponieważ powoduje jaskrawą zmianę statusu nie tylko zawodowego, ale i społecznego, bowiem w publicznym odbiorze funkcjonuje negatywny stereotyp człowieka starszego.

Jeszcze do niedawna starość utożsamiano z przejściem na emeryturę. Obecnie nastąpiło przesunięcie tej granicy, w związku ze znaczącym wydłużeniem życia ludzkiego, a tym samym okresu starości. Prognozy demograficzne zakładają, że po 2020 roku w dalszym ciągu będzie występował spadek umieralności i systematyczny wzrost długości życia, co spowoduje gwałtowne starzenie się społeczeństw – w 2050 roku, 2 miliardy ludzi na świecie będzie miało 60 i więcej lat [1, s. 30]. Ponadto współczesny świat poddawany jest nieustannym zmianom w związku z rozwojem cywilizacyjnym we wszystkich dziedzinach życia, co wymusza niejako inny styl życia, a także przyjęcie innej postawy w wieku emerytalnym.

Aktywna emerytura jest udziałem wielu osób, które podejmują różne formy zajęć w tym okresie, aby poradzić sobie z deficytem starości. Wśród form aktywności, bardzo ważne miejsce zajmuje aktywność edukacyjna, będąca czynnikiem ułatwiającym uporanie się z procesem adaptacji do starzenia się i starości.

Tu z pomocą seniorom przychodzi kształcenie ustawiczne, jako idea funkcjonowania społeczeństwa uczącego się przez całe życie. Istotą edukacji permanentnej stanowi pogląd, iż obejmuje ona cały system szkolny, doskonalenie zawodowe pracujących, oświatę równoległą, kształcenie dorosłych, wychowanie w środowisku i rodzinie [2, s. 58].

W myśl raportu J. Delorsa, idea edukacji ustawicznej „jawi się jako klucz do bram XXI wieku” [3, s. 17]. Jest to niezwykle trafne określenie ze względu na fakt, że dzisiaj zmuszeni jesteśmy do dbania o stały przyrost wiedzy, aby nadążyć za współczesnym światem. Musimy mieć świadomość, że z uwagi na nieustanny postęp technologiczny, ulega ona szybkiej dezaktualizacji co powoduje, że stale jesteśmy w punkcie wyjścia, zdani na ciągły rozwój. Wydaje się zatem, że edukacja permanentna niejako wpisuje się w życie człowieka XXI wieku, stanowiąc jego nieodzowny element, a niekiedy „uczenie się przez całe życie staje się stylem życia” [4, s. 13]. Jak się okazuje, jest to także ważna idea dla niektórych seniorów, decydujących się na poszukiwanie kolejnych „miejsc” uczenia się w ciągu życia. Część z nich odnajduje się w szeregach Uniwersytetu Trzeciego Wieku, który stanowi jedną z pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego.

2. Działalność Kujawsko-Dobrzyńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku we Włocławku

Przedmiotem moich badań jest Kujawsko-Dobrzyński Uniwersytet Trzeciego Wieku działający przy Kujawskiej Szkole Wyższej we Włocławku. Został powołany na mocy uchwały Senatu uczelni z 16 lipca 2009 roku (Uchwała nr 44/2009), a 5 listopada 2009 roku, odbyła się I inauguracja roku akademickiego. W Regulaminie Uniwersytetu zapisano, że jest pozaszkolną formą kształcenia ustawicznego i działania kulturalno-oświatowego społeczeństwa (rozdział 1, & 1, p.1). Aktywność instytucji opiera się na różnorodnych formach organizacyjno-programowych. Jedną z nich są teoretyczne formy studyjne, które przyjmują postać wykładów, seminariów, odczytów i odbywają się w każdy czwartek, dostarczając seniorom wiedzy z różnych dziedzin, m. in. medycyny, prawa, ekonomii, pedagogiki, psychologii, historii, geografii, religii. Wykłady prowadzone są przez pracowników KSW, jak i osoby z zewnątrz, nierzadko autorytety naukowe.

Niezwykle prężnie działają kluby, sekcje i zespoły, w których seniorzy mogą rozwijać swoje zainteresowania, kształcić umiejętności, uzupełniać wiedzę. Należą do nich:

- klub dyskusyjny, który spotyka się raz, dwa razy w miesiącu we włocławskiej kawiarni artystycznej „Filiżanka bez uszka”, wymieniając poglądy dotyczące ciekawych książek, ostatnio obejrzanych filmów czy sztuk teatralnych a także inicjując wyjścia kulturalne, które potem są przedmiotem debaty;

- koło robótek ręcznych, które na cotygodniowych spotkaniach haftuje, szydełkuje, robi na drutach, szyje, wykonuje biżuterię, a przed świętami wymienia się przepisami i częstuje własnymi wypiekami. Swoje dzieła artystyczne słuchaczki prezentują na wystawach rękodzielniczych, a także przygotowują z nich prezenty dla bliskich i znajomych;

- klub brydżowy „Wist”, który spotyka się 3 razy w tygodniu i oprócz gry w karty, wymienia się też nowinkami brydżowymi uzyskanymi z Internetu i czasopism.

- zespół słowno- muzyczny „Melodia”, rozwijający pasję śpiewania i recytacji, przygotowując przy okazji programy artystyczne na różne uroczystości dla słuchaczy UTW i i środowiska lokalnego;

- koło turystyczne, organizujące kilkanaście wyjazdów w ciągu roku akademickiego, m.in. do Warszawy, do Opery „Nova” w Bydgoszczy, Teatru Muzycznego w Łodzi, do Inowrocławia, Żelazowej Woli, na Mazury, Litwę i do Czech. Każdy wyjazd cieszy się dużą frekwencją;

- sekcja Nordic Walking, odbywająca częste i systematyczne spacery z kijkami;

- koło fotograficzne, które zorganizowało już wiele wystaw fotograficznych.

Oferta KDUTW obejmuje też udział w kursach i warsztatach, m.in. komputerowym, nauce języka angielskiego, aerobiku i wielu innych.

Uniwersytet organizuje spotkania z ciekawymi ludźmi, imprezy kulturalne, wieczorki taneczne. Jego przedstawiciele uczestniczą w konferencjach naukowych, zjazdach, sympozjach. Mieli też możliwość wyjazdu do Europarlamentu w Brukseli i zwiedzania budynku Sejmu w Warszawie.

Obecnie KDUTW we Włocławku liczy ponad 300 członków. Od 2010 roku zaczęły do niego dołączać oddziały terenowe, a wśród nich: Rypin, Radziejów, Aleksandrów Kujawski, Ciechocinek, Lipno, Dobrzyń, Wielgie, Izbica Kujawska. Łącznie Kujawsko-Dobrzyński Uniwersytet Trzeciego Wieku zrzesza około 1400 słuchaczy.

3. Założenia metodologiczne badań własnych

Celem badań stała się ocena roli jaką pełni Kujawsko-Dobrzyński Uniwersytet Trzeciego Wieku we Włocławku na rzecz kształcenia ustawicznego, w aspekcie efektów edukacji dostrzeganych przez jego słuchaczy.

Powyższy cel sprowokował niejako wykorzystanie metody biografii edukacyjnej. Według P. Dominicé, zastosowanie tej metody staje się

sposobnością do refleksji nad doświadczeniami związanymi z uczeniem się. Poprzez narracje ustne i pisemne biografia edukacyjna stwarza możliwość przypominania i interpretacji doświadczeń wraz z tym co na owe doświadczenia miało wpływ. Jest to

zatem szczególne podejście do kształcenia i uczenia się, ponieważ ma na celu pomoc dorosłym w głębszym zrozumieniu własnych sposobów uczenia się i posiadanej wiedzy [5, s. 11].

Autor jest zdania, że metoda biografii edukacyjnej może także sprzyjać samoaktualizacji, która ma miejsce

kiedy dana osoba zaczyna dostrzegać, w jakim stopniu jej uczenie się powiązane jest ze zmianami w rodzinie, pracy czy społeczności. Przyjrzenie się tym normalnym przemianom powoduje większą chęć do uczenia się [5, s. 11].

W kontekście wytyczonego celu oraz obranej metody, zbadalam rolę jaką pełni Kujawsko-Dobrzyński Uniwersytet Trzeciego Wieku w życiu jego słuchaczy, jako pozaszkolna forma kształcenia ustawicznego.

W aspekcie postawionego wyżej problemu głównego, zasadnym było zbadanie:

– motywów, jakimi kierowali się słuchacze Kujawsko-Dobrzyńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku podejmując dalszą edukację w życiu?

– efektów edukacji dostrzeganych przez słuchaczy UTW, a zwłaszcza świadomości zmian życiowych w sferze wewnętrznej i zewnętrznej, które są wynikiem uczestnictwa w zajęciach tej instytucji.

Badania przeprowadzono w roku akademickim 2013/2014. Główną formę metody biograficznej stanowiły pisemne wypowiedzi słuchaczy UTW, przygotowane pod hasłem: „Kartka z pamiętnika. Nigdy nie jest za późno na edukację”. Seniorzy mieli możliwość refleksji nad kolejnym etapem życia: mogli opisać jak wyglądało ich życie po przejściu na emeryturę, wypowiedzieć się na temat motywów, które skłoniły ich do podjęcia dalszej edukacji w wieku emerytalnym, a także uświadomić sobie jakie zmiany (intelektualne, osobowościowe, życiowe) spowodowało wstąpienie w szeregi słuchaczy UTW. Łącznie otrzymano 20 wypowiedzi pisemnych, które poddano analizie. Pamiętnik zaklasyfikowano jako jeden z rodzajów narracji autobiografii reminiscencyjnej [6, s. 302]. Została ona potraktowana jako analiza tekstu – w tym wypadku opowiadania na temat fragmentu swojego życia.

Dodatkowo posłużono się techniką analizy dokumentów kronikarskich, zapoznając się z Regulaminem, kroniką i stroną internetową Uniwersytetu oraz metodą sondażu diagnostycznego z techniką wywiadu dla prezesa KDUTW na temat działalności instytucji.

4. Analiza wyników badań własnych

Struktura społeczno-demograficzna badanych osób przedstawia się następująco.

Tabela 1.

Struktura społeczno- demograficzna badanych (N=20)

L.p.	Właściwości osobowe badanych	Razem	Wartość %
1.	Płeć a)kobiety b)mężczyźni	17 3	85,0 15,0
2.	Wiek a) do 59 lat b) 60-65 lat c) 66-70 lat d) powyżej 70 lat	3 9 5 3	15,0 45,0 25,0 15,0
3.	Wykształcenie a)wyższe b) policealne c) średnie d) zawodowe e) podstawowe	3 3 11 2 1	15,0 15,0 55,0 10,0 5,0
4.	Zawód wykonywany przed emeryturą	6	30,0

L.p.	Właściwości osobowe badanych	Razem	Wartość %
	a) usługowy	5	25,0
	a) ekonomista, księgowy	4	20,0
	b) nauczyciele	3	15,0
	c) robotniczy	1	5,0
	d) naukowo-badawczy	1	5,0
	e) służba zdrowia		

Metoda biograficzna okazała się nieoceniona w odkrywaniu motywów, które skłoniły starszych ludzi do podjęcia na nowo edukacji. Motywacja jest ściśle związana z realizacją potrzeb, które determinują kierunek i dynamikę każdego działania ludzkiego. Wypowiedzi seniorów pozwoliły na wyodrębnienie trzech grup motywów, które okazały się najważniejsze w realizacji potrzeb, według hierarchii A, Masłowa. Są to potrzeby: afiliacji, poznawcze oraz szacunku i uznania.

Chcę zwrócić uwagę, na fakt, że wszyscy badani byli zgodni co do potrzeby dalszej edukacji. W narracjach osób starszych, wszędzie przewijał się motyw chęci dokończenia w różnych dziedzinach wiedzy, niektórzy wręcz pisali o konieczności dalszej nauki. Zatem potrzeby poznawcze stanowią bardzo ważną dziedzinę dla seniorów UTW. Nie wszyscy jednak określili ją jako motyw priorytetowy w podjęciu dalszej edukacji życiowej.

Dziewięć osób jest zdania, że najważniejszym motywem, który skłonił ich do zapisania się na zajęcia Uniwersytetu, była chęć zaspokojenia potrzeb afiliacyjnych (przynależności). Seniorzy pisali o tym w następujący sposób:

Czas przejścia na emeryturę jest trudny. Trzeba zrezygnować z codziennej rutyny i przyzwyczać się do nowego modelu życia. W moim przypadku po przejściu na emeryturę brakowało mi znajomych, koleżanek z pracy, codziennej porannej krzątaniny. Obowiązki domowe stały się moim lekiem na bezczynność, ale ileż można sprzątać, gotować, prasować... Powiedziałam dość! Emerytura to nie koniec świata.

Chciałam poznawać nowych ludzi i nie siedzieć samej w domu, kiedy mąż wyszedł do pracy...(kobieta, 59 lat, wykształcenie zawodowe)

Przez jeden rok było mi bardzo dobrze (na emeryturze – dop. R.B.), ale zaczęło brakować kontaktów z ludźmi. W moim życiu zawodowym wciąż poznawałam ludzi, a nawet zawiązywały się sympatie jako sprzedawca i klient, gdyż jestem osobą towarzyską i otwartą (kobieta, 62 lata, wykształcenie średnie).

W wieku 60 lat przeszłam na emeryturę. Dzieci opuściły dom rodzinny, także zostaliśmy z mężem sami. Trzy lata temu dzieci wraz z rodzinami wyemigrowały za granicę i był to dla mnie smutny okres bez dzieci, wnuków, rodziny. Czulałam się nikomu niepotrzebna. Mój dzień zaczynał się dość późno, wstawałam o 9-tej, śniadanie, zakupy, obiad, sprzątanie, mycie naczyń, oglądanie telewizji, czasem jakaś książka lub gazeta, dzień podobny do dnia (kobieta, 65 lat, wykształcenie zawodowe).

Pozostałe wypowiedzi z tej grupy, utrzymane są w podobnej tonacji. Zatem dla tych osób rola kontaktów społecznych stanowi wartość nadrzędną w stosunku do samej edukacji. Potrzeba więzi i kontaktów z innymi ludźmi jest jedną z najważniejszych, w hierarchii potrzeb Abrahama Masłowa. Zawieranie nowych lub podtrzymywanie dawnych kontaktów towarzyskich, pozwala na niwelowanie poczucia osamotnienia, które to zjawisko często występuje po przejściu na emeryturę wskutek ograniczenia kontaktów międzyludzkich i nieumiejętności zagospodarowania wolnego czasu. Ludzie z reguły szukają kontaktów i znajomości, gdyż jak pisze J. Bruhn

Związki z innymi ludźmi stanowią punkty odniesienia w cyklu ludzkiego życia, co porządkuje nasze doświadczenia. Jesteśmy zanurzeni w sieci unikatowych związków społecznych, które stanowią podstawę naszego życia. Ludzie potrzebują ludzi, by przetrwać i rozwijać się [7, s. 15].

Zatem intensywność kontaktów społecznych, która jest możliwa dzięki przynależności do grupy słuchaczy UTW, staje się dla seniorów źródłem radości i ułatwia przystosowanie się do życia na emeryturze.

Z kolei dla siedmiu osób motywację priorytetową stanowią potrzeby poznawcze. Jedna z osób szczegółowo opisuje jak bardzo czekała na emeryturę, aby wreszcie móc się dalej uczyć i mieć czas na czytanie:

Szybko jednak zauważyłam, że nie nadrabiam zaległości czytelniczych, tylko w porządkach domowych i przetworach. Rozpoczęłam życie „ciotki zapchaj dziury”, pilnowałam dzieci, mieszkań(gdy inni podróżowali), pomagałam przy chorych. Nagle stałam się potrzebna rodzinie. Poczulałam, że intelektualnie tonę i muszę coś zrobić, aby dalej się rozwijać (kobieta, lat 63, wykształcenie średnie ekonomiczne)

Jeden z seniorów pisze o swoich rozległych zainteresowaniach, o ciągłej chęci wzbogacania wiedzy i ciekawości świata, przynajmniej z rozbijającą szczerością:

Nauka jest SEXI (mężczyzna, lat 70, wykształcenie średnie techniczne).

Emerytowana nauczycielka dzieli się swoimi przemyśleniami na temat towarzyszącego jej przez całe życie pędu do wiedzy:

Całe życie hołdowałam zasadzie: Nie wstyd nie wiedzieć, lecz wstyd nie pragnąć swojej wiedzy uzupełniać. Praca zawodowa zmuszała wręcz do samokształcenia. Zastanawiałam się co będzie ze mną, gdy odejdę na emeryturę (...)

Kiedy zakończyła działalność zawodową, natychmiast zapisała się do UTW, a tam na kurs komputerowy, co jak podkreśla ... było najwspanialszą rzeczą, jaką udało mi się zrealizować. Dziś komputer i Internet to moje okno na świat (...) W dalszym ciągu będę pogłębiać wiedzę, bo jak powiedział S. Żeromski: Nauka jest jak niezmierne morze, im więcej pijesz, tym bardziej jesteś spragniony (kobieta, lat 65, wykształcenie wyższe).

Z powyższych wypowiedzi wynika, że dla tych osób kształcenie, stałe poszerzanie wiedzy jest wysoko cenioną wartością i najważniejszym motywem skłaniającym ich do aktywności edukacyjnej.

Wreszcie trzecia grupa badanych, w liczbie czterech osób, jako priorytetowy motyw wskazała na potrzebę szacunku i uznania, co stało się powodem zapisania się w szeregi słuchaczy UTW. Niektórzy tę potrzebę rozumieją jako chęć bycia użytecznym, aktywności na rzecz innych, przekazania swojej wiedzy i doświadczenia. Seniorka, która pracowała jako kurator dla nieletnich, tak opisuje swoje obecne życie:

Ja nie czuję się wolnym człowiekiem, odcięty od treści mojego życia, czyli takiej ciągłej troski o losy innych, a szczególnie tych pokrzywdzonych przez los (...) Kontakt z UTW to jest to paliwo, które każdego dnia zasila mój motor życiowy i pobudza do życia i ciągłego działania (kobieta, 76 lat, wykształcenie pedagogiczne, resocjalizacja).

Takie działania opisane przez seniorów, powodują uznanie w opinii ludzi i prowadzą do zaspokojenia potrzeby szacunku wobec własnej osoby. Poza tym mogą dać słuchaczom wiarę we własne możliwości i poczucie bycia osobą kompetentną.

Powyższe wyniki świadczą o posiadaniu silnej motywacji do uczestnictwa seniorów w aktywności społecznej i intelektualnej. Jak widać są to osoby, które nie przyjmują „postawy bujanego fotela”, preferującej przyglądanie się życiu z dystansu, rezygnację z kontaktów społecznych, całkowite odsunięcie się od różnych spraw (teoria wycofania E. Cumming i W. E. Henry) [8, s. 127]. Są raczej nastawione na wysoką aktywność i właściwe spożytkowanie czasu wolnego.

Biorąc pod uwagę motywy przystąpienia do UTW wymienione przez badanych, postanowiłam zbadać czy instytucja, do której należą, spełnia ich oczekiwania w tym zakresie. Badani w swoim pamiętniku wypowiadali się na temat efektów uczestnictwa w zajęciach Uniwersytetu, pisząc o rodzajach i stopniu przeobrażeń, które zaszły w ich życiu po zapisaniu się do UTW. Wszystkie wypowiedzi respondentów świadczą o tym, że Uniwersytet ma zdecydowany

udział w zmianach, niektórzy wskazywali nawet po kilka istotnych. Po analizie wypowiedzi seniorów, podzieliłam je na zmiany wewnętrzne, dotyczące rozwoju intelektualnego i przeobrażeń osobowościowych oraz zewnętrzne, związane ze zmianami życiowymi w środowisku czy zewnętrznym wizerunkiem.

Zdecydowanie największe zmiany seniorzy zauważają w sferze wewnętrznej. Przede wszystkim badani są zdania, że nastąpiło u nich zaspokojenie potrzeb poznawczych: dalszy rozwój intelektualny, wzbogacenie i poszerzenie wiedzy, poznanie jej nowych dziedzin, rozwój zainteresowań. Jedna z senierek opisuje swoją pracę nad poprawnością językową, definiowaniem i wypowiadaniem myśli, w czym pomogły jej koleżanki polonistki z klubu dyskusyjnego. Było jej to potrzebne, aby móc prowadzić dyskusje nad przeczytaną literaturą. Wypowiada się także na temat wielu umiejętności, których się nauczyła na zajęciach:

Starsza pani czyli ja, nauczyła się obsługi komputera, obsługi urządzeń audio-tele. I przyznaje z dumą: Sama montowałam moduł telewizji naziemnej. (kobieta, lat 63, wykształcenie średnie).

Jeden z seniorów jest odmiennego zdania, twierdząc, że nie zauważył specjalnych zmian:

Osobowość mam prawdopodobnie nie tylko ukształtowaną, ale nawet zabetonowaną, także zmienić ją byłoby bardzo trudno. Rozwój intelektualny też jest na pewnym poziomie i –jak śpiewał Wiesław Golas- „wyżej nerek nie podskoczysz, sam pan wiesz” (mężczyzna, lat 69 i 3/4, wykształcenie średnie).

Równocześnie przyznaje jednak, że dzięki UTW zyskał większy dostęp do kultury poprzez systematyczne uczestnictwo w wyjazdach do instytucji kulturalnych i wycieczkach, co sprawia mu ogromną radość. Zatem trudno przyznać mu rację w stwierdzeniu o braku zmian w sferze poznawczej, które Autor kojarzy prawdopodobnie z nauką w konkretnej dziedzinie.

A przecież rozwój intelektualny to wszystkie poczynania człowieka, które mają na celu wzbogacenie jego sfery poznawczej nie tylko poprzez wykorzystanie różnorodnych obszarów wiedzy, ale i dziedzin kultury i sztuki na drodze kształcenia i samokształcenia [9, s. 84]. Poniżej przytaczam wypowiedź, która jest tego potwierdzeniem, a równocześnie wskazuje jak ważną formą pracy UTW, niekiedy priorytetową, jest możliwość korzystania z dóbr kultury

W chwili obecnej bardzo ubogo wyglądałoby moje życie bez tych wyjazdów. Zarówno ja jak i moje koleżanki nigdy przedtem nie były w operze, a teraz przez 2,5 roku zaliczyliśmy wszystkie opery i operetki, wystawiane w Operze Nova w Bydgoszczy czy w Teatrze Muzycznym w Łodzi (...) Jako wytrawni melomani dyskutujemy o oglądanym spektaklu, także nasz rozwój intelektualny ulega ciągłej poprawie.

Autorka dodaje jeszcze:

Gdyby nie UTW nasz rozwój intelektualny byłby zatrzymany, a tak jesteśmy dumni, że stworzyliśmy tak „wspaniały świat” dla siebie. Ciarki przechodzą- jak się pomyśli- że to kiedyś się skończy (kobieta, 65 lat, wykształcenie średnie).

Jak widać, dla wielu seniorów przyrost wiedzy stał się bardzo ważną zmianą w ich życiu. Z biografii wynika, że nauka nie jest dla nich przymusem, lecz stanowi ich indywidualny wybór, a nawet powoduje wręcz uzależnienie.

Niemal wszyscy badani dostrzegają liczne zmiany w sferze osobowościowej. Piszą głównie o uzyskaniu większego poczucia własnej wartości, otwartości na nowe doświadczenia i świat, wyeliminowaniu poczucia osamotnienia, poczucia się kimś potrzebnym. Jedna z senierek wypowiada się następująco na temat uczestnictwa w UTW:

Strzał w dziesiątkę!!! Mam teraz wszystko to czego oczekiwałam, to znaczy pięknie i mądrze się starzeć. UTW tak mnie dowartościowało, że powinnam żyć co najmniej 300 lat ... (kobieta, lat 62, wykształcenie średnie).

Inna pani pisze:

Poprzez uczestnictwo w zajęciach UTW zmieniłam swój stosunek do dolegliwości człowieka w pewnym wieku. Pomimo, że tu boli, tam strzyka, ja się ubieram, idę i to

wcale nie oznacza, że mam „bzika” (...). Zmiany w mojej osobowości dokonują się każdego dnia. Są takie chwile, gdzie mi się wydaje, że jeszcze tak wiele czeka mnie przyjemności, podróży, a nie wykluczam nawet coś od serca (kobieta, 76 lat, wykształcenie policealne).

Jedna z senierek szczerze przyznaje:

Teraz nie mam już przed sobą „pustego dnia” (kobieta, lat 68, wykształcenie wyższe).

Zatem jak wynika z analizowanych biografii, Uniwersytet stwarza ludziom starszym warunki, które wspierają ich dobre samopoczucie psychiczne. Badania wykazały także pozytywną tendencję otwierania się na innych, ale także na siebie, która to zmiana powoduje wzmocnienie radości życia. Ważne jest także, że słuchacze UTW znajdują się wśród innych osób z tej samej, przemijającej epoki, co sprzyja lepszemu porozumieniu i wspólnemu stawieniu czoła nowej, często nieprzychylniej dla starszej generacji rzeczywistości, do której trudno im się przystosować.

Niektórzy respondenci, oprócz wewnętrznych, wskazują na zmiany w sferze zewnętrznej, które są udziałem ich uczestnictwa w zajęciach UTW. Głównie dotyczą one przeobrażeń życiowych na gruncie środowiska rodzinnego. Oto najciekawsze wypowiedzi:

Po przejściu na emeryturę, mój czas był i jest podzielony na dwa domy: mój i moich rodziców. Tematem numer 1, była opieka i pomoc nad schorowanymi rodzicami. Ciężka sprawa – nie tylko choroba. Zapisalam się na Uniwersytet, aby choć trochę żyć inaczej (...) Interesuje mnie wszystko. Robię notatki (...) Kiedy idę do rodziców wszystko im streszczam i choć przez chwilę oni też zapominają o swoich dolegliwościach. Jestem szczęśliwa, że uratowałam siebie i ich od „szarego życia”. Mówię im, że oni też należą do UTW (kobieta, lat 59, wykształcenie średnie).

Dzięki UTW częściej czuję zainteresowanie ze strony męża. Kiedy zadzwonił kolega-student, mąż uważnie słuchał naszej rozmowy. Baczną uwagę zwraca też na mój wygląd, gdy wychodzę na zajęcia. Wcześniej było mu obojętne jak i w co się ubieram (kobieta, lat 63, wykształcenie średnie).

Dwie osoby oprócz innych zmian, dostrzegają również przeobrażenia w zewnętrznym wizerunku swojej grupy. Wiąże się to z pokazami dla środowiska lokalnego, przygotowywanymi podczas pracy w kołach zainteresowań. Są to m.in. występy koła wokalnie –muzycznego, czy wystawy rękodzieła artystycznego, które przynoszą seniorom wiele satysfakcji i motywują ich do dalszej aktywności.

Powyższe wyniki badań wskazują na fakt, że uczestnictwo w działalności UTW wywiera na jego słuchaczy wielostronny wpływ. Wszystkie zmiany w sferze wewnętrznej i zewnętrznej opisane przez seniorów, które są efektem edukacji na UTW, przyczyniły się do poprawy i podniesienia jakości ich życia w jego finalnej fazie. Sprawily, że słuchacze efektywniej funkcjonują w codziennym życiu, są bardziej aktywni, nauczyli się radzić sobie z trudnościami.

5. Podsumowanie

Chcę podkreślić, że badano populację szczególną, ponieważ słuchacze UTW są grupą lepiej wykształconą niż rówieśnicy - seniorzy, a poza tym zaangażowaną i uczestniczącą. Generalnie z wypowiedzi daje się zauważyć, że Autorzy pamiętnika to osoby mające właściwe podejście do życia, o pogodzie ducha, nastawione na aktywność i integrację ze swoim środowiskiem uniwersyteckim, co jest dla nich korzystne zarówno z medycznego, jak i społecznego punktu widzenia.

Z badań wynika, że Kujawsko-Dobrzyński Uniwersytet Trzeciego Wieku spełnia oczekiwania swoich słuchaczy jako kolejne miejsce uczenia się w ciągu życia, a co najważniejsze pozwala także na zmianę funkcjonujących stereotypów, według których osoby starsze nie mogą już korzystać z nauki ze względu na wiek.

Na zakończenie pragnę zacytować jeszcze jeden fragment „Kartki z pamiętnika”. Wypowiedź jego Autorki może stanowić przesłanie zarówno dla młodzieży, jak i dla seniorów, którzy po zakończeniu działalności zawodowej przeżywają trudny czas adaptacji do emerytury:

Nikt z nas nie myśli ile naprawdę ma lat. Najważniejsze na ile się czujemy. Obce nam jest słowo „nuda”. Życzyłabym młodym ludziom, aby mieli w sobie tyle energii, optymizmu, pogody ducha, chęci do życia co my - studenci „Trzeciej Młodości” (kobieta, lat 65, wykształcenie średnie).

References

1. Trafiałek E. (2011). Żyj, pracuj i ucz się długo. *Horyzonty Edukacji*. nr.1.
2. Półturzycki J. (1991). *Dydaktyka dorosłych*. Warszawa: WSiP.
3. Delors J. (1998). *Edukacja. Jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji dla XXI wieku*, Stowarzyszenie Oświatowców. Warszawa: Polskich
4. Czerniawska, O. (1997). *Uczenie się jako styl życia*. W: M. Dzięgielewska (red), *Przygotowanie do starości*. Materiały z konferencji gerontologicznej. Łódź.
5. Domanicé, P. (2006). *Uczyć się z życia. Biografia edukacji dorosłych*. [Learning from life. Educational biography in adult education]. Łódź: Wyd. Wyższej Szkoły Humanistycznej.
6. Pilch T., Bauman T. (2010). *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK.
7. Bruhn, J. (2011). *Efekt grupy. Spójność społeczna i jej konsekwencje dla zdrowia*. Warszawa: Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii społecznej.
8. Czerniawska O. (2000). *Drogi i bezdroża andragogiki i gerontologii*. Łódź: Wydawnictwo WSHE w Łodzi.
9. Konieczna-Woźniak R. (2001). *Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce*. Poznań: Wydawnictwo Eruditus.

Надійшла до редакції 10.12.2015.
Прийнята до публікації 17.12.2015.

Abstract. Brzezińska Renata. The educational experiences of the seniors within biographical narratives of the students from Kujawsko-Dobrzyński University Third Age in Wloclawek.

Studying as a certain lifestyle form, becomes a crucial idea for several seniors who decide to explore new educational spheres. Part of them find their space within the University of the Third Age, which is supposed to comprise one of the extracurricular form of lifelong learning. In the following article, one presented an overall function performed by the University of the Third Age in Wloclawek, for continual education, in view of its effects recognized by the auditors. For the research, one used the biographical approach in a form of writing assessments delivered by the auditors under the title of 'One page from a diary. Its is never too late for education.

I want to emphasize that the study population was special because UTA are a group of better educated than their peers - seniors, and besides, engaged and participatory. Generally, the expression can be noted that the authors of the diary are persons having the right approach to life, serenity, focused on the activity and integrate with their environment university, which is beneficial to them both from a medical and social point of view. Research shows that Kujawsko- Dobrzyński University of the Third Age meets the expectations of its audience as another place of learning throughout life, and most importantly also allows you to change the functioning of stereotypes according to which older people can no longer benefit from learning because of their age.

Keywords: education of seniors, the University of the Third Age, lifelong learning
Keywords: education of seniors, the University of the Third Age, lifelong learning